

Hallinto-osasto
Slant Outi (STUK)

18.5.2026

STUK 18/0000/2026

Säteilyturvakeskuksen lausunto puolustusvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi ydinenergiain sekä rikoslain 34 luvun 6 §:n muuttamisesta (HE 72/2026 vp)

Puolustusvaliokunta on pyytänyt Säteilyturvakeskukselta (STUK) lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi ydinenergiain sekä rikoslain 34 luvun 6 §:n muuttamisesta (HE 72/2026 vp). Säteilyturvakeskus kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Ehdotettu lainsäädäntö liittyy STUKin toimintaan kolmesta näkökulmasta. Ensimmäinen liittyy ydinsulkusopimuksen (SopS 11/1970, NPT-sopimus) valvontaan, joka osaltaan kuuluu STUKin tehtäviin. Toinen näkökulma liittyy siihen, että STUK valvoo väestölle ja työntekijöille aiheutuvaa säteilyaltistusta säteilylain (859/2018) valvovana viranomaisena. Kolmanneksi STUK valvoo vaarallisten aineiden kuljetuksesta Puolustusvoimissa ja Rajavartiolaitoksessa annetun lain (849/2025, PV VAK-laki) mukaan luokan 7 radioaktiivisten aineiden kuljetuksia. STUK esittää näkemyksensä ehdotettuun sääntelyyn erityisesti näistä näkökulmista.

Ydinsulkusopimuksen valvonta

Suomi on NPT-sopimuksessa muun muassa sitoutunut olemaan hankkimatta ydinaseita ja sopimaan Kansainvälisen atomienergiajärjestön (IAEA) kanssa ydinaseiden leviämisen estämisen kannalta tarpeellisesta ydinmateriaalivalvonnasta, joka koskee kaikkia Suomessa rauhanomaisessa käytössä olevia ydinaineita. Euroopan unionin ydinaseettomien maiden, Euroopan atomienergiayhteisön ja IAEA:n välinen valvontasopimus (SopS 55/1995) sisältää vaatimukset ydinaineita ja niihin liittyvää toimintaa koskevien tietojen toimittamisesta IAEA:lle ja antaa IAEA:lle ydinaineita ja toimintaa koskevia tarkastus- ja valvontaoikeuksia. Sopimuksen mukaan tietojen keräämisestä ja toimittamisesta vastaa Euroopan atomienergiayhteisö, jonka edustajana Euroopan komissio on asettanut Euroopan unionissa toimivia toiminnanharjoittajia koskevat vaatimukset Euratomin ydinmateriaalivalvonnan täytäntöönpanosta annetussa komission asetuksessa 2025/974 (Euratom). Valvontasopimuksen ja sitä täydentävän lisäpöytäkirjan (SopS 53/2004) velvoitteiden noudattamiseksi on tarpeellista varmistaa kansallisella lainsäädännöllä, että niissä tarkoitettu valvonta voidaan suorittaa tehokkaasti ja oikea-aikaisesti. STUK valvoo sopimusten velvoitteiden täyttymistä kansallisella tasolla.

Hallituksen esityksessä HE 72/2026 vp ehdotetaan voimassa olevan ydinenergiain 4 §:n kumoamista, joka on sisällöltään vastaava kuin ehdotetun uuden ydinenergiain 6 § (HE 24/2026 vp).

STUK valvoo osaltaan NPT-sopimuksen täytäntöönpanoa erityisesti ydinmateriaalivalvonnan muodossa. Ydinmateriaalivalvonnalla

Hallinto-osasto
Slant Outi (STUK)

18.5.2026

STUK 18/0000/2026

huolehditaan ydinaseiden leviämisen estämiseksi tarpeellisesta ydinennergian käytön valvonnasta sekä edellä mainittuihin kansainvälisiin sopimuksiin liittyvästä valvonnasta. Ydinräjähteitä koskeva kiello osaltaan muodostaa ydinmateriaalivalvonnan säädöserustan ja se on muodostanut selkeän velvoitteen. Kyseisen pykälän poistolla olisi merkitystä käytännössä erityisesti ilmoittamattoman toiminnan ja sen estämisen valvonnan kannalta, joka kuuluu myös NPT-sopimuksen valvonnan alaan. Kielto jäisi ehdotuksen mukaan jatkossa rikoslain varaan, mikä on haastavaa siitä syystä, että STUKin valvontatoimivaltuudet on sidottu ydinennergialain säännösten noudattamisen valvontaan. Ilmoittamattomaan toimintaan liittyy myös erityisiä raportointivelvoitteita, joita STUKin tulisi edelleen voida hoitaa. Pykälän poistamisen myötä ydinennergialaista poistuu siten selkeä säännös, jonka noudattamista STUK valvoisi NPT-sopimuksen velvoitteiden täytäntöönpanon osalta.

Hallituksen esityksessä on kuitenkin todettu, että ydinräjähteitä koskevan kiellon poistamisesta aiheutuvan valvonnallisen aukon täyttämiseksi ehdotetun ydinennergialain 11 §:ää voisi täydentää siten, että ydinaseiden leviämisen estämisen valvonta olisi edelleen kattavasti ja NPT-sopimuksen tarkoittamassa laajuudessa mahdollista. STUK kannattaa tätä ehdotettua lähestymistapaa 11 §:n täydentämisestä, mutta kiinnittää huomiota siihen, että säännöksen täytyisi olla luonteeltaan riittävän konkreettinen, jotta sen noudattamisen valvonta on käytännön valvontatoiminnan kannalta mahdollista. Periaateluonteisen säännöksen valvonta voi olla käytännön kannalta haastavaa.

Yhteen vedettynä STUK katsoo, että ydinennergialain 4 §:n kumoamisen johdosta lakiin tulee sisällyttää riittävän täsmällinen ja kattava säännös, joka turvaa STUKille selkeän oikeudellisen perustan NPT-sopimuksen sekä sitä täydentävien kansainvälisten valvontasopimusten mukaisen ydinmateriaalivalvonnan täysimääräiselle toteuttamiselle. Muutoksen jälkeen STUKin tulee voida tehokkaasti valvoa ydinennergian käyttöä myös ilmoittamattoman toiminnan osalta sekä varmistaa siihen liittyvien tarkastus-, tiedonsaanti- ja raportointivelvoitteiden toimeenpano kansainvälisten sopimusvelvoitteiden edellyttämällä tavalla. Pelkästään rikoslain varaan jäävä sääntely ei muodosta riittävää toimivaltaperustetta näiden tehtävien hoitamiselle eikä turvaa valvonnan kattavuutta tai oikea-aikaisuutta.

Säteily- ja ydinturvallisuus

STUKin tehtävänä on valvoa ydin- ja säteilyturvallisuutta. STUK arvioi, että ydinräjähteiden maahantuonti, hallussapito, kuljettaminen sekä toimittaminen Suomeen ei olennaisesti kasvattaisi ydin- ja säteilyturvallisuusriskiä Suomessa seuraavista syistä:

- Säteilytaso ydinaseen välittömässä läheisyydessä on hieman koholla, mutta kuitenkin niin alhainen, ettei sillä ole väestölle

Hallinto-osasto
Slant Outi (STUK)

STUK 18/0000/2026

18.5.2026

säteilysuojelullista merkitystä. Sivullisilla ei ole pääsyä ydinaseiden läheisyyteen. Työntekijöiden säteilysuojelun tarpeen kannalta asialla voi olla merkitystä, mutta tästä huolehtiminen on haltijamaan vastuulla.

- Modernit ydinaseet on suunniteltu niin, että ne eivät aiheuta ydinräjähdystä onnettomuustilanteissa.
- Ydinaseita on sijoitettuna Suomen lähialueille. Tähän ja muihin säteilyriskeihin suhteutettuna ydinaseiden tuonti tai kuljettaminen Suomen alueella lisääisi säteilyriskejä jonkin verran, mutta ei olennaisesti jo olemassa oleviin riskeihin suhteutettuna.

Ehdotetusta lainsäädännöstä seuraaviin käytännön toimiin on STUKin näkemyksen mukaan syytä tulevaisuudessa varautua. Käytännön toiminnan osalta nähdään tarpeelliseksi ottaa huomioon se, että ydinaseen vaurioituminen ja radioaktiivisten aineiden leviäminen ympäristöön on mahdollista esimerkiksi kuljetukseen liittyvän onnettomuuden seurauksena. Säteilyvaaratilanne on tällaisessa tilanteessa erittäin hankala vaikkakin paikallinen. Elimistöön joutuessaan tällaiset radioaktiiviset aineet voivat aiheuttaa suuria säteilyannoksia. Tiedonkulku toimivaltaisille viranomaisille tällaisessa tilanteessa on ensiarvoisen tärkeää, jotta väestöä voidaan varoittaa ja suojata ja tarvittavat puhdistustoimet voidaan toteuttaa tehokkaasti ja niiden onnistuminen varmistaa tarvittavin mittauksin.

Yhdysvaltojen kanssa tehdyn DCA-sopimuksen 27 artiklassa on määräyksiä ympäristöongelmien käsittelystä ja kansallisen lainsäädännön kunnioittamisesta. Artiklassa ei oteta kantaa siihen, mistä täysimääräinen kansallisen lainsäädännön noudattaminen tarvittavien toimien osalta alkaa. STUKin arvion mukaan tulkintaa olisi tehtävä niin, että toiminnan vaikutusten ulottuessa DCA-sopimuksen 3 artiklassa määriteltyjen alueiden tai siihen liittyvän kuljetustoiminnan ulkopuolelle, toimitaan lähtökohtaisesti kansallisen lainsäädännön (pelastuslaki, säteilylaki) mukaisesti esimerkiksi säteilyvaaratilanteen osalta. Kansallisessa lainsäädännössä on määritetty väestön suojeluun liittyen eri toimijoiden vastuut.

STUK pitää tärkeänä, että onnettomuuden sattuessa eri osapuolilla on jaettu yhteinen käsitys vastuista ja toimintamalleista. Asia on syytä huomioida myös silloin, jos Yhdysvaltojen lisäksi vastaavia sopimuksia tehtäisiin muiden valtioiden kanssa.

Edellä mainitun lisäksi STUK suorittaa ympäristön säteilyvalvontaa Euratom-sopimuksen 35 ja 36 artiklan mukaisesti. Valvonnassa saadut tiedot ovat lähtökohtaisesti julkisia. Vaikka edellä kuvatun kaltaisessa onnettomuustilanteessa ydinaseen haltija huolehtisi ympäristön siivoamisesta, ympäristöön todennäköisesti jää pieniä määriä radioaktiivisia aineita, jotka näkyvät ympäristön säteilyvalvonnan tuloksissa. Tuloksista saatavilla tiedoilla voi olla merkitystä ydinaseiden leviämisen estämisen kannalta, koska niistä voidaan saada tietoa ydinaseteknologiasta.

Hallinto-osasto
Slant Outi (STUK)

18.5.2026

STUK 18/0000/2026

STUK toteaa lisäksi, että Suomessa ei ole tällä hetkellä tarvittavia järjestelyjä mahdollisista onnettomuustilanteista syntyneiden radioaktiivisen jätteen käsittelyyn ja loppusijoitukseen.

Vaarallisten aineiden kuljetus

STUK toimii radioaktiivisten aineiden kuljetuksia valvovana viranomaisena PV VAK-lain 99 §:n perusteella. STUKin käsityksen mukaan ydinräjähteitä koskeva valvonta voisi teoriassa tulla kyseeseen silloin, kun kuljetetaan ydinräjähdettä muutoin kuin osana kuljetusvälineen asejärjestelmää, eikä asiaa olisi huomioitu Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa. Asiasta säädetään PV VAK-lain 1 §:n 2 momentissa ja 2 §:n 1 momentissa. Valvontaa koskeva tilanne lienee lähinnä teoreettinen, mutta mahdollisissa tulevilla ydinräjähteitä koskevilla sopimusjärjestelyissä asia on syytä ottaa huomioon.

Juristi

Outi Slant

